

Bir Arkeolojik Değerin Keşfi ve Koruma-Sunum Süreci: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yeni Ek Binası¹

Discovery of an Archaeological Value and Conservation-Presentation Process: Istanbul University Faculty of Economics New Building.

Neşe Karaçay²

Öz

Çok katmanlı kentlerin gelişme ve yeniden yapılanma sürecinde kentsel arkeolojik değerlerle sıkça karşılaşılır. Bu karşılaşma genellikle inşaat çalışmaları başladıktan sonra ortaya çıkar ve arkeolojik değerlere ilişkin karar verme ve uygulama süreci bir dizi değişikliği beraberinde getirir. Bu değişiklikler, kamu kurum ve kuruluşlarının yapım işi ihaleleriyle başlayan inşaat çalışmalarında sürenin uzamasına ve ek bütçe ihtiyacına neden olur. Kamu ihalelerinde bu anlamda bir esneklik bulunmamaktadır. Bu nedenle inşaat çalışmalarındaki süre ve maliyet artışları, toplumda arkeolojik değere karşı olumsuz bir algı oluşmasına yol açar. Bu makale, İstanbul Tarihi Yarımada'da bulunan İstanbul Üniversitesi Beyazıt Kampüsü, 3036 ada 4 parseldeki İktisat Fakültesi ek yapısının 2014 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında keşfedilen yaklaşık 225 m²'lik dikdörtgen planlı kalıntının koruma ve mimari sunum sürecini ele almaktadır. Çalışmada, tesadüfen keşfedilen arkeolojik değer ortaya çıkışı ve kamu ihalelerindeki esneklik eksikliği nedeniyle koruma sürecinde yaşanan zorluklar, yeni yapının etkileşimi, mimari sunum süreci ve uygulama sonrası arkeolojik değer durumu ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Tarihi Yarımada, İstanbul Üniversitesi, Kentsel Arkeolojik Değer, Koruma ve Sunum

ABSTRACT

In the process of development and restructuring of multi-layered cities, encounters with urban archaeological values are frequent. These encounters typically occur after construction work has begun, leading to a series of decisions and implementation processes regarding archaeological values, leading to a series of modifications. These modifications often lead to an extension of the duration and an increase in the budget required for construction works initiated by public institutions and organizations. There is a lack of flexibility in public tenders in this respect. As a result, the increase in the duration and the cost of construction works leads to a negative perception of archaeological value within society. This article focuses on the conservation and architectural presentation process of approximately 225 m² of rectangular plan remains discovered during excavation in 2014 for the Faculty of Economics at the Beyazıt Campus of Istanbul University, located within the Historical Peninsula of Istanbul. The study details the challenges encountered during the conservation process due to the accidental discovery of the archaeological value and the lack of flexibility in public tenders, as well as the interaction with the new structure, the architectural presentation process, and the condition of the archaeological value after construction.

Keywords: Istanbul, Historical Peninsula, Istanbul University, Urban Archaeological Value, Conservation and Presentation

¹ Bu makale, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Rölöve-Restorasyon Doktora Programı'nda Prof. Dr. Aynur Çiftçi'nin danışmanlığında Neşe Karaçay tarafından 2022 yılında hazırlanmış olan "İstanbul Tarihi Yarımada'da Kentsel Arkeolojik Değerlerin Korunması ve Sunumu İçin Öneriler" başlıklı doktora tezi çalışmalarından üretilmiştir.

² Yetkili Yazar: (Dr.) İstanbul Üniversitesi, Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, nese.karacay@istanbul.edu.tr.

ORCID: 0000-0001-9078-3958

GİRİŞ:

Çağdaş toplumun ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda gerçekleştirilen kazılar ve inşaat projeleri sırasında, arkeolojik değerlere zaman zaman rastlanmaktadır. Bu arkeolojik değerlerin korunması ve sunumu, kentsel arkeoloji alanına ait, kentlerdeki kültürel katmanları inceleyen disiplinler arası bir çalışma gerektirir. Modern zamanlarda kentsel arkeolojik değerlerin yerinde korunması, kentsel alan üzerindeki artan baskı ve modern kalkınma talepleri nedeniyle giderek daha karmaşık hale gelmiştir. Özellikle son yıllarda arkeolojik değerlere yönelik yerinde koruma eğiliminde bir artış olsa da bir arkeolojik değerın kentle nasıl bütünleşeceği ve halkın erişiminin nasıl sağlanacağı konusunda çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Arkeolojik değerlere odaklı bir karar verme politikası, yalnızca bir alanın kamusal kullanım değerlerini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda sürdürülebilir fiziksel ve entelektüel erişimi de sağlayacaktır (Fouseki, vd., 2009, 39).

Her arkeolojik değerın korunması, bulunduğu duruma ve konuma özel olarak düzenlemeler gerektirir ve kültürel anlamını mümkün olan en iyi şekilde sunabilmek için özel önlemlere ihtiyaç duyar. Bu bağlamda, kentsel arkeolojik alanlarda yapılacak yeni yapı inşası ve altyapı çalışmaları için potansiyel alanlar tespit edilmeli ve öneriler sunulmalıdır. Yeni yapı ile arkeolojik değerlerin korunması sürecinde tasarım, malzeme seçimi ve teknolojik çözümlerle ilgili farkındalık yaratmak ve standart geliştirmek önemlidir (Accardi, vd., 2008, s.108-110). Yeni rijit tasarımlar geliştirmek yerine, ileride elde edilecek yeni bilgiler ve gelişen teknoloji ile güncellenebilen hassas yaklaşımla ele alınmış esnek planlar, koruma ve tasarım rehberleri oluşturulmalıdır (Gregory ve Matthiesen, 2012, s.1–6). Kentsel arkeolojik değerlere yapılan müdahalelerde seçilecek tüm malzeme ve teknolojiler, disiplinler arası bilimsel araştırmalara dayanmalıdır. Müdahalelerde özgün malzemelerin arkeolojik değerlerle uyumuna dikkat edilmelidir. Yerinde koruma (in-situ) kararının verilmesi, korunacak ve sunumu yapılacak arkeolojik değerlerin görüntüleme ve izleminin yapılması da en az koruma kararı kadar önemlidir (Van Os, vd., 2016, s.348-350). Arkeolojik değerler için görüntüleme sistemleri kurulmalı ve değişiklikler sürekli takip edilmelidir. İzleme sistemleri, önleyici müdahaleleri ve yıllık bakım planlaması ile arkeolojik değerlerin korunmasını sürdürülebilir kılar (Dal Rì, vd., 2013, s.243-244).

Uluslararası alanda UNESCO, Avrupa Konseyi (COE), ICOMOS, CEN gibi kuruluşlar tarafından hazırlanan koruma yaklaşım önerileri, ülkemizdeki kentsel arkeolojik değerlerin korunması uygulamalarına yeterince yansıtılamamaktadır. Kentsel arkeolojik değerlerin korunmasıyla ilgili yasal mevzuatın uluslararası iş birliğine dayandırılması ve bu iş birliğinin geliştirilmesi hedeflenmelidir. Bu kapsamda, uluslararası referans kabul edilen öncü doktrinel metinler, kentsel arkeolojik değerlerin korunmasıyla ilgili yeterli düzeyde kural ve öneri sunmaktadır. Bu doktrinel metinlerde yer alan bazı düzenlemeler şunlardır:

- “Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekânsal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir” (Washington Tüzüğü, 1987, İlkeler ve Hedefler/10).
- “Arkeolojik kalıntıların korunması ve sunumu da kentsel kuruluşun yaklaşımının bir parçasıdır: yenilikçi planlama ve mimari çözümler kullanılarak, işlevsel veya simgesel tekrar kullanımlarının çağdaş tasarımda bir rol oynamaları sağlanabilir” (COE, 2000, s.2),
- “...yapılara, onların karakterine, saygı göstermeyi ihmal etmeden çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler vermeli; böylece yasatılmalarını garanti altına almalı. (Amsterdam Bildirgesi, 1975, s.3).

- “...Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yasama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır” (Washington Tüzüğü, 1987, Yöntem ve Araçlar, madde 8).
- “Yeni tasarımlarda çarpıcı veya aşırı tezatların olumsuz etkilerinden, kentsel dokunun ve mekânın parçalanması ve kesintiye uğratılmasından kaçınılmalıdır” (ICOMOS, 2011, 2 -Değişimin Farklı Yönleri/b-değişim ve yapılı çevre).
- “Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekânsal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir” (Washington Tüzüğü, 1987, İlkeler ve Hedefler/10).
- “Mümkün ve uygun olduğunda, yeniden yapımlar doğrudan arkeolojik kalıntılar üstünde yapılmamalı; yeniden yapım oldukları anlaşılabilir” (ICOMOS, 1990, Madde 7. Sunuş, Bilgi, Yeniden Yapım).

Kuban, İstanbul Tarihi Yarımada'daki katmanlaşmayı, "...İstanbul'un, her biri bir öncekinin yıkıntıları üstünde yükselen beş ayrı uygarlık katmanı vardır..." sözleriyle tanımlar (Kuban, 2020, s.35). İstanbul Tarihi Yarımada'da tüm uygarlıklar boyunca yapılaşma süreci devam etmiş ve arkeolojik dolgu kalınlığı da 30 metreyi bulmuştur (Kızıltan ve Saner, 2011, s. 29). Özellikle kentsel gelişim baskısıyla artan yeni yapım, ulaşım-altyapı inşaat çalışmalarında sıklıkla bu katmanlar ile karşılaşmaktadır. Ancak Tarihi Yarımada'da kurumlar arası ortak bir veri tabanının eksikliği, envanter taraması sürecinde potansiyel alanların belirlenmesinin ihmali, çoğunlukla kentsel arkeolojik değerlerin tesadüfen ortaya çıkan kalıntılar olarak koruma sürecine alınmasına neden olmaktadır. Kentsel arkeolojik değerlerin tescili ve koruma sürecinin ardından birçok koruma sorunu tespit edilmektedir. Uygulama kalitesi açısından belirli bir standardın üstünün ve evrensel ilkelerin gözetildiği koruma örneklerinin azlığı da işin zorluk seviyesini ayrıca artırmaktadır.

Özellikle kamu mülkiyetinde yeni bir yapının temel kazılarında ortaya çıkan arkeolojik değerlerin koruma-sunumu sürecinin yanında kamu ihale mevzuatı sorunlarının da çözülmesi gerekmektedir. Kamu kurumlarında ihale öncesinde tahmini bütçe (yaklaşık maliyet) belirli olduğundan ihale sözleşmesine göre belirli oranda artışlar yapılabilmektedir. Ancak arkeolojik değerlerin koruma-sunumu projelerinin revizyonlar için ihtiyaç duyulan bütçe, çoğu zaman ihale mevzuatında yer alan artışın çok üzerinde kalmaktadır. Kamu ihalelerinde bu durumlar için gereken süre ve maliyet artışı için esneklik bulunmamaktadır. Bu da arkeolojik değerlerin nitelikli bir şekilde korunması için olumsuz bir yaklaşım oluşturmaktadır.

Bu yazıda, yeni yapı temel kazıları sonucunda keşfedilen ve üst kotta yapılaşmanın devam ettiği bir arkeolojik değer örneği ele alınmıştır. İstanbul Tarihi Yarımada'da bulunan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde gerçekleştirilen temel kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkan arkeolojik değer resmi süreci ve eğitim yapısının bir parçası olarak ortak kullanım için yapılan projelendirme ile uygulama aşamaları incelenmiştir. Yaklaşık olarak 225 m² alana sahip olan arkeolojik değere, İktisat Fakültesi Ek Binası'ndan iki ayrı kot seviyesinden erişim sağlanmıştır. Zemin kat giriş kotunda bulunan seyir terası, birinci bodrum kattan ise arkeolojik değer alanına erişimi sağlamaktadır. Bu düzenleme, arkeolojik değer hem görünürlüğünü artırmak hem de bu önemli alanın kullanımını desteklemek amacıyla yapılmıştır.

1. Yöntem

Bu çalışmada, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi temel kazı çalışmaları sırasında ulaşılan Osmanlı ve Bizans dönemine ait arkeolojik değerlerin yeni bina ile birlikteliği, koruma ve mimari sunum süreci ele alınmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen arkeolojik değerlerin ortaya çıkış süreci, mimari özellikleri, koruma kurulu süreci ve yeni bina ile birlikteliği detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Arkeolojik değerlerin belirlenmesi için ilgili koruma kurulu ve ilgili idarenin arşiv taraması yapılmıştır. Resmi yazışmalar üzerinden arkeolojik değerlerin keşfi ile başlayan süreç, izlenen yol, yaşanan zorluklar, karar alma süreci, alınan koruma kararları ve bu kararların uygulanması veya uygulanmaması gibi detaylar Tablo 1'de özetlenmiştir. Yerinde inceleme sırasında mevcut durum gözlemlenmiş, gerçekleştirilen koruma müdahaleleri ve yapılan mimari düzenlemeler aşağıda yer alan sorulara göre değerlendirilmiştir:

- Kamusal alanda arkeolojik değerlerin koruma süreci nasıldır ve yaşanan zorlukları nelerdir?
- Arkeolojik değerlerin bilimsel anlamda değeri ile kamusal alanda bilinirliğinin sağlanabilmekte midir?
- Arkeolojik değerlerin yerinde korunması, yapılan müdahalelerin etkisi nelerdir?
- Arkeolojik değerlerin uzun dönemli yönetimi (Koruma-Bakım-Takip) var mıdır?

2. İstanbul Üniversitesi Kampüsünde Yer Alan Kentsel Arkeolojik Değerlerin Ortaya Çıkışı ve Tarihlandırılması

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ek-1 binası, Fatih İlçesi'ne bağlı Süleymaniye Mahallesi'nde ve 3036 ada 4 parseldedir. İktisat Fakültesi yeni bina yapım işi kapsamında 06.12.2014 yılında İstanbul Üniversitesi tarafından yapılan ihale ile Arkeoloji Müze Müdürlüğü denetiminde kazılarla inşaat çalışmaları başlamıştır. Temel kazısı sırasında sahanın kuzey batı sınırında arkeolojik bir değere rastlanması sonucunda inşaat çalışmaları 30.01.2015 tarihinde durdurulmuştur (Şekil 1). İlgili koruma kurulu kararları doğrultusunda arkeolojik değerlerin ortaya çıkarılması için kazı yapılmıştır. Bu süreçte arkeolojik değerlerin korunmasına ve yeni yapı ile birlikte kullanımına yönelik öneriler geliştirmek amacıyla mimari proje müellif ile çalışmalar başlanmıştır. 04.12.2015 tarihinde ilgili koruma kurulu, tadilat projesini onaylamıştır. İhale sırasında belirlenen maliyetler, arkeolojik değerlerin ortaya çıkması ve korunması süreci sonucunda artmıştır. Onaylı tadilat projesine uygun olarak ilerleyen faaliyetler, 15.12.2017 tarihinde arkeolojik değerlerin korunması ve mimari sunumunu da içerecek şekilde tamamlanmıştır.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri denetiminde gerçekleştirilen temizlik sondaj ve kazı çalışmaları, bu arkeolojik değerlerin bir konağa ait olabilecek taş odası olduğunu gösteren sanat tarihi raporunda detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Kalıntıların mevcut duvarlarında zamanla çatlaklar oluştuğu ve tonozun yer yer delikler açtığı gözlemlenmiştir. Örtü sisteminde görülen tuğlaların, özellikle 19. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş yapılarda sıkça karşılaşılan Osmanlı devri sonlarına ait benzerlerine benzemekte olduğu belirtilmiştir (Şekil 2). Arkeolojik değerlerin 0.00 m. kotu (zemin döşeme kotu) ile -1.50 m. kotları arasında farklı dönemlere ait taş basamaklar ve tuğla duvar kalıntıları bulunmaktadır. Taşıyıcı duvarlarda meydana gelmiş olan ayrılmalar, bu kısmın da farklı dönemde yapılmış olduğu izlenimini vermektedir.

Şekil 1: Temel kazısı sırasında sahanın yaklaşık kuzey batı sınırında, arkeolojik değerler için araştırma çukurları (İstanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı Arşivi)

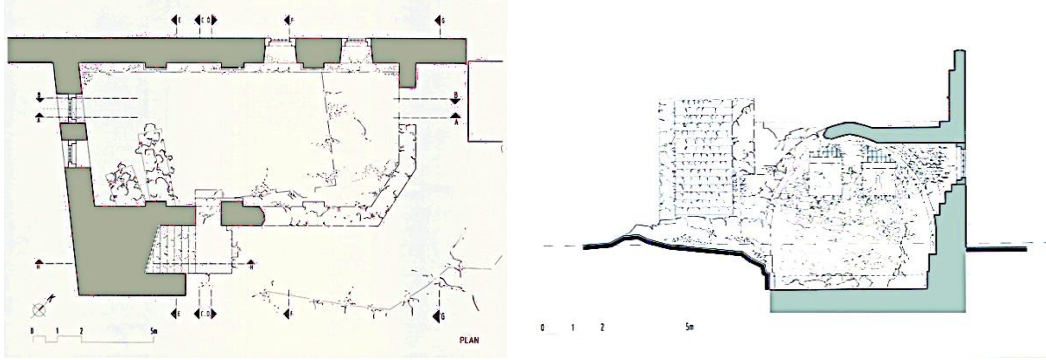
Şekil 2: Arkeolojik değerın yapısal durumu ve malzemeleri (İstanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı Arşivi)

Arkeolojik değer alanı içinde kuzey-güney, kuzeybatı-güneydoğu ve doğu-batı doğrultusunda uzanan taş, tuğla, iri taş bloklar ve tuğla örgülü bazı duvar ve temel kalıntlarına rastlanmıştır. Bu duvarlardan kuzey-güney doğrultusundaki duvarın erken dönem Bizans'a ait olduğu tahmin edilmektedir ve bu tahmin en geç 7. yüzyıla dayanmaktadır. Bu duvarı oluşturan taşlarda, Yunan harflerinden taşıcı işaretleri tespit edilmiştir. Duvar örme tekniği olarak kullanılan 3 cm kalınlığında, 30 cm boyutlarındaki tuğlalar, 11-12. Yüzyıllarda sıklıkla kullanılmış bir teknik olarak bilinmektedir (Mango, 1992, s. 473-474).

2.1. Kentsel Arkeolojik Değerin Mimarî Özellikleri

Arkeolojik değerın ana bölümü planda yaklaşık 225 m²'dir. Dikdörtgen planlı kalıntının üzeri sivri beşik tonoz ile örtülüdür. +0.12 m kotu ile +4.12 m kotu arasında 15 basamaklı taş bir merdiven bulunmaktadır (Şekil 3). Duvar malzemesi moloz ve kaba yonu taşıdır. Üst örtü olan tonoz ve

kemerlerde ise taş ve tuğla birlikte kullanılmıştır. Kuzey cephesi ile kuzey doğu tarafı yıkılmış olan yapı, moloz taş ve yer yer de tuğla ile örülen almaşık duvarlara sahiptir. Moloz taşlar genellikle küfeki taşıdır. Yapı kalıntısının od taşının da kullanıldığı görülmektedir. Yapının batı cephesinde içi moloz taş ile örülerek kapatılmış bir kemerli kapı ile bunun güneyinde iki pencere bulunmaktadır. Kapının kemerinde küfeki ve tuğla bir arada kullanılmış almaşık örgü görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 3: Arkeolojik değer plan ve kesit rölövesi (İstanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı Arşivi)

Şekil 4: Arkeolojik değer örgü sistemi, malzemesi ve merdiven detayı (Neşe Karaçay, 2017).

Küfeki taşı örgülü üç sivri kemerle takviye edilmiş olan örtü sistemi, tuğla ve moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Bağlayıcı malzeme olarak tuğla tozu ve kireç katkılı horasan harcı kullanılmıştır. Tonoz, kemer ve duvarlarda ileri düzeyde malzeme kayıpları oluşmuş, yer yer yıkılmış ve sürekliliğini yitirmiştir. Batı cephesinde yer alan pencerelerden biri, od taşından yapılmış ve söveli, geçme demir parmaklıklı bir kapıya yakın konumlanmıştır. Diğer pencere ise söveli olup, tuğla ile örülerek kapatılmıştır. Yapının güney cephesinde de batıdakilere benzer şekilde iki pencere kazı sonucu açığa çıkmıştır. Bu pencerelerin söveli lentoları da od taşından hazırlanmış ve geçme demir parmaklıklıdır.

2.2. Kentsel Arkeolojik Değerin Belgeleme, Projelendirme ve Koruma Süreci

3036 Ada, 4 Parselde yer alan arkeolojik değer (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ek Binası) ile ilgili ilgili koruma kurulu ve diğer resmi birimlerce çeşitli kararlar alınmıştır. Bu kararlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (Tablo 1):

11.09.2013 tarih ve 1052 sayılı karar ile İstanbul I Numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıkları Koruma Kurulu, 3036 ada, 4 parsel ile ilişkin uygulama projesinin uygun olduğuna ve temel kazı çalışmasının İstanbul Arkeoloji Müze Müdürlüğü denetiminde yapılarak çalışma esnasında herhangi bir buluntuya rastlanılması halinde çalışmaların durdurulmasını ve kurula bilgi verilmesini istemiştir.

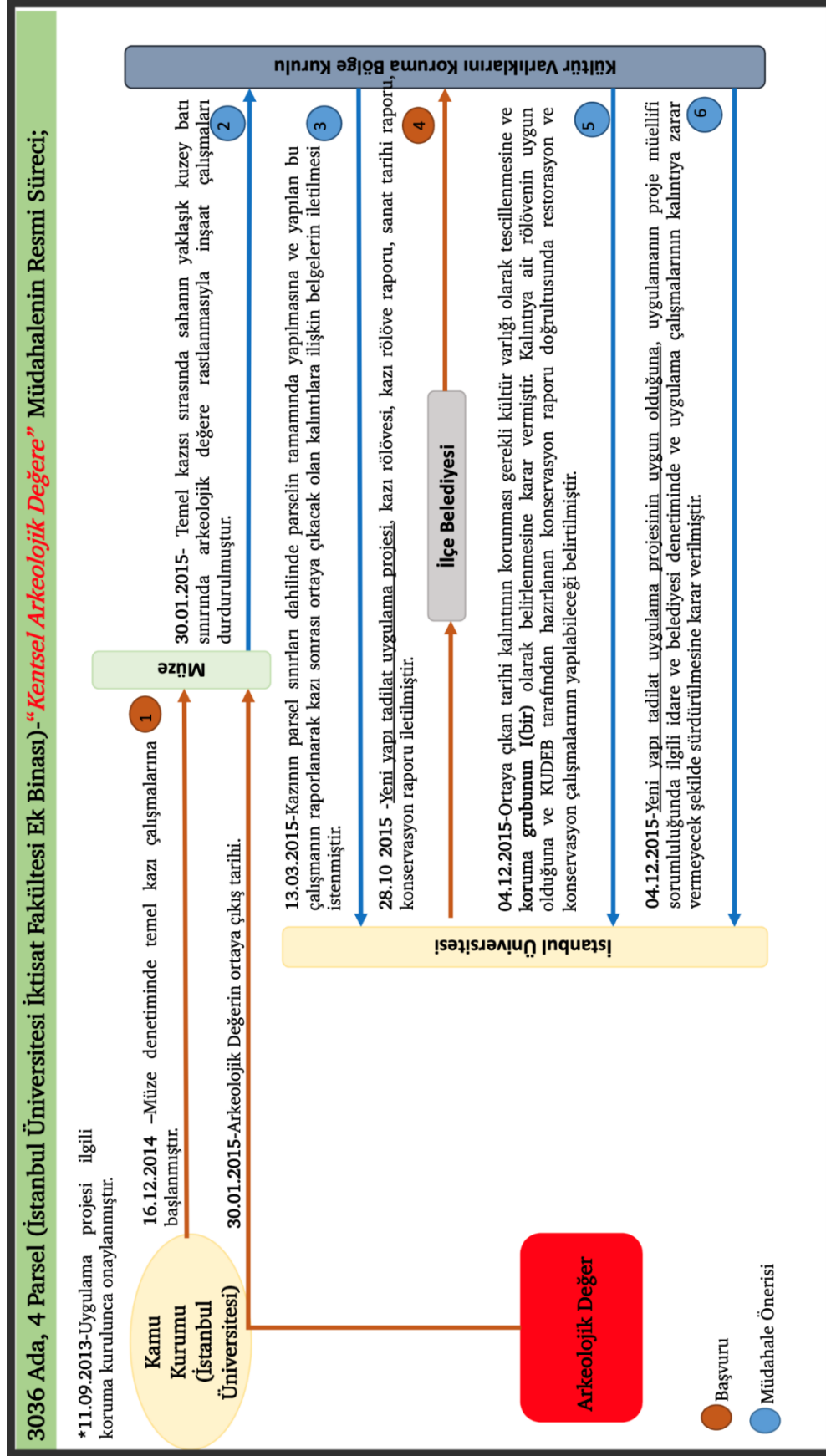
16.12.2014 tarihinde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü yeni bina yapım işi kapsamında İstanbul Arkeoloji Müze Müdürlüğü temel kazı çalışmalarına başlamıştır. Temel kazısı sırasında sahanın yaklaşık kuzey batı sınırında arkeolojik değere rastlanmasıyla inşaat çalışmaları 30.01.2015 tarihinde durdurulmuş ilgili koruma kuruluna haber verilmiştir.

13.03.2015 tarih ve 1596 sayılı yazıyla ilgili koruma kurulu, 3036 ada 4 parselde yapılan kazının Arkeoloji Müze Müdürlüğü denetiminde, parsel sınırları dahilinde parselin, tamamında yapılmasına ve yapılan bu çalışmanın raporlanarak kazı sonrası ortaya çıkacak olan kalıntılara ilişkin belgelerin iletilmesine, konunun bundan sonra değerlendirilebileceğine karar vermiştir.

26.05.2015 tarih ve 92207046 sayılı İstanbul Arkeoloji Müze Müdürlüğü yazısı ile 3036 ada 4 parseldeki kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan kalıntının rölöve, müze raporu ve sondaj vaziyet planı ilgili koruma kuruluna iletilmiştir.

28.10 2015 tarih ve 125902 sayılı yazısı ile İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü (Yapı İşleri ve Teknik daire Başkanlığı), 3036 ada, 4 parselde yeni yapı tadilat uygulama projesi, kazı rölövesi, kazı rölöve raporu, sanat tarihi raporu, konservasyon raporu Fatih Belediye Başkanlığı'na iletilmiştir.

04.12.2015 tarih ve 1885 sayılı yazısı ile ilgili koruma kurulu, 3036 ada 4 parselde ortaya çıkan tarihi kalıntının korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenmesine ve koruma grubunun I(bir) olarak belirlenmesine karar vermiştir. Kalıntıya ait rölövenin uygun olduğuna ve KUDEB tarafından hazırlanan konservasyon raporu doğrultusunda restorasyon ve konservasyon çalışmalarının yapılabileceği belirtilmiştir. İlgili koruma kurulu ayrıca 3036 ada 4 parselde yeni yapı tadilat uygulama projesinin uygun olduğuna, uygulamanın proje müellifi sorumluluğunda ilgili idare ve belediyesi denetiminde ve uygulama çalışmalarının kalıntıya zarar vermeyecek şekilde sürdürülmesine karar vermiştir.

Tablo 1: 3036 ada, 4 parselde yer alan arkeolojik değere ilgili koruma kurulunun kararları

2.3. Kentsel Arkeolojik Değere Bulunduğu Alanda İlgili Koruma Kurulunca Onaylı Projesine Göre Yapılan Müdahaleler:

Arkeolojik değerlerin mevcut durumu koruma açısından detaylı bir şekilde incelenmiştir. İlgili koruma kurulu kararları doğrultusunda yapılan koruma müdahaleleri ve mimari düzenlemeler detaylı bir incelemeye tabi tutulmuş ve değerlendirilmiştir.

2.3.1.Özgün Yapı Kalıntılarına Koruma Müdahaleleri

Konservasyon ve Güçlendirme: Arkeolojik değer ve yeni inşaat çalışmaları için önerilen müdahalelerle ilgili "tescilli tarihi yapının mevcut durumu ve yeni inşaat çalışmaları için önerilen müdahalelerle" ilgili teknik rapora dayanarak, öncelikli olarak arkeolojik değer korunmaya alınmıştır (Şekil 5). İnşaat aşamalarında yatay hareketin sınırlandırılması için tarihi yapı dıştan, kuyu perde ile desteklenmiştir (Şekil 6). Arkeolojik değerlerin yapısal bütünlüğünün korunabilmesi için inşaat faaliyetleri sırasında içeriden askıya alınmış ve duvarlar arasına gergi yerleştirilmiştir. Bu işlemlerin ardından kuyu perde imalatına başlanmıştır. Arkeolojik değerlerin güçlendirme raporuna göre tonoz ve kemerlerin altındaki hacimde çelik bir taşıyıcı sistem oluşturulmuş, bu elemanlara ait düşey yüklerin özellikle zemin hareketlerinin meydana gelmesi durumunda iskele sistemi ile zemine aktarılması öngörülmüştür.

Geçici destek sistemi, kalıntının statik açıdan ayakta durabilmesi için konservasyon çalışmaları süresince muhafaza edilmiştir. Yeni yapı inşaat sırasında da kalıntının izlenebilmesi için çatlaklara çatlak ölçerler monte edilmiş, inklinometrik ölçümler alınmış ve deplasmanlar periyodik olarak kontrol edilerek değerlendirilmiştir. Arkeolojik değerlerin bulunduğu alandaki muhdesler uzaklaştırılmıştır. Yapı, puzolan bağlayıcılı sönmüş enjeksiyon malzemesi kullanılarak sağlamlaştırılmıştır. Hatıl boşluklarına ahşap (meşe) hatıl yerleştirilmiştir. Tonoz kısmındaki çatlaklar için ise paslanmaz kenetler ile kullanılmıştır.

Şekil 5: Arkeolojik değer geçici destek sistemi (Neşe Karaçay, 2016)

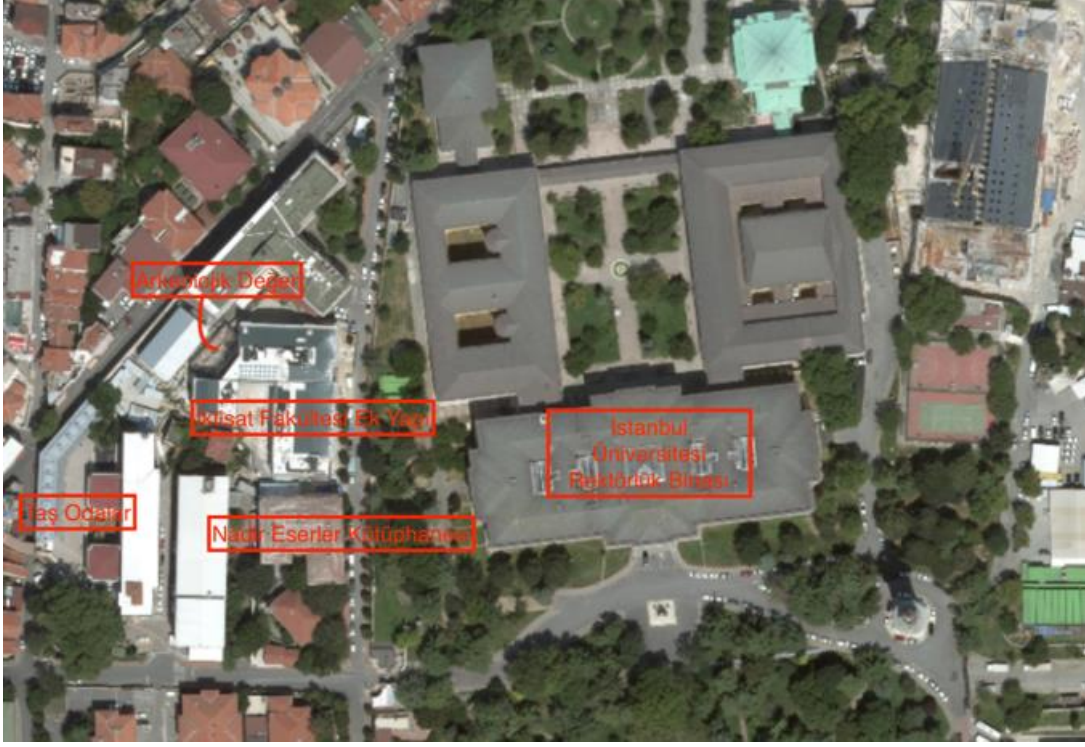
Şekil 6: İnşaat aşamalarında yatay hareketin sınırlandırılması için tarihi yapıya dıştan kuyu perde yapılmıştır (Neşe Karaçay, 2016)

Konservasyon çalışmalarında, arkeolojik değeri bütünlemeden mevcut durumunun sağlamlaştırılması hedeflenmiştir. Konservasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra deplasman ölçümleri de dikkate alınarak yapının kalıcı güçlendirmesine ilişkin durumu yeniden değerlendirilmiş ve proje müellifinin onayına sunulmuştur.³ Özellikle kemer altında yer alan geçici çelik sistem kaldırılmıştır. Arkeolojik değer içinde yer alan çerçeve sistem ve düşey taşıyıcılarla bağlantılı döşeme karkası ise kalıcı olarak bırakılmıştır.

2.3.2.Özgün Yapı Kalıntıları ve Yeni Yapı Birlikteliği

Ek Yapı Tasarımı: Üç bloktan oluşan betonarme yapı, 2 bodrum kat, zemin kat ve 2 normal kattan oluşmaktadır. Eğitim işlevli yapıda derslikler ve hoca odaları bulunmaktadır. Kot farklılıklarından faydalanarak 1. Bodrum kat kotunda üç bloğa cephe oluşturacak şekilde avlu tasarımı yapılmıştır. B bloğun avluya bakan cephesi giydirme cepheidir. Diğer cephelerde kullanılan malzeme traverten ve kompozit panel levha kaplamadır. Yeni yapı kat yüksekliği, bitişiğinde yer alan Mimar Kemalettin Bey'e ait tescilli eser olan Nadir Eserler Kütüphanesi yüksekliği dikkate alınarak belirlenmiş ve bu tescilli eserin yüksekliği geçilmemiştir. Yeni yapı, Nadir Eserler Kütüphanesi ile aynı hizada konumlanmamış, yol hizasından geri çekilmiştir (Şekil 7). Arkeolojik değer, cam kabuğu sayesinde İstanbul Üniversitesi Beyazıt kampüsünde yer alan Nadir Eserler Binası, Taş Odalar ve İletişim Fakültesi'nin geçiş güzergâhında bulunan arka bahçeden görülebilmektedir (Şekil 8).

³ Tescilli tarihi yapının mevcut durumu ve yeni inşaat çalışmaları için önerilen müdahaleler için hazırlanan teknik rapor, "...değerlendirmeler yapı mühendisliği açısından yapılmış olup, herhangi bir uygulamaya geçmeden önce, planlanan uygulamanın restorasyon ve koruma konusunda uzman kişiler tarafından da onaylanması önemlidir" açıklaması restorasyon uygulamaları açısından dikkat edilmesi gereken bir alandır.

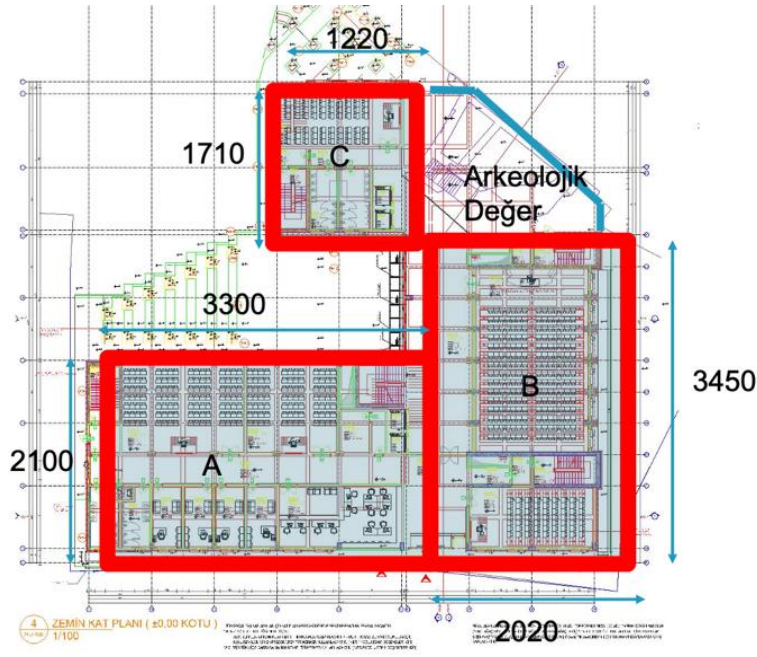

Şekil 7: Arkeolojik değerın çevre ile ilişkisi (Google Maps)

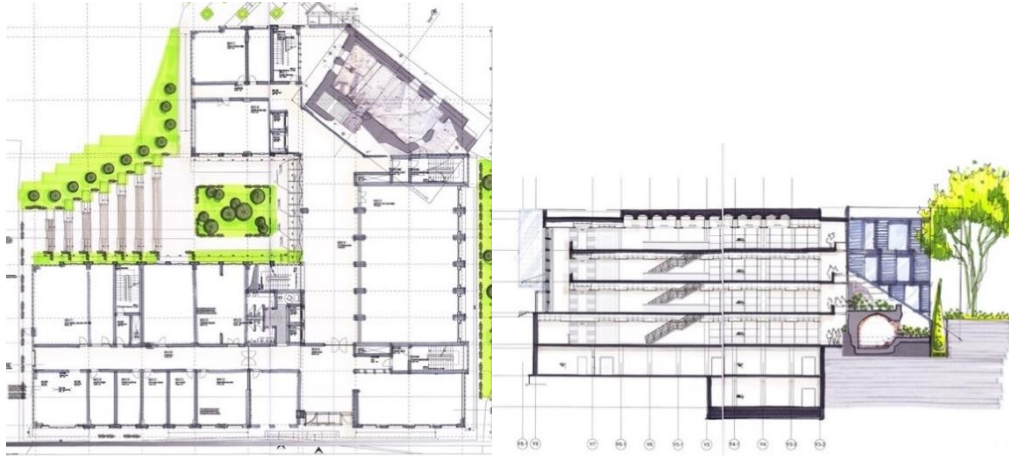

Şekil 8: Arkeolojik değerın yer aldığı yapının yakın çevresi (Neşe Karaçay, 2019)

Arkeolojik değer, B ve C blokları arasında kalan bölgede yer almaktadır (Şekil 9). Kalıntılar için çelik taşıyıcı, üst örtü ve cephesi sistemi bir bütün olarak düşünülmüştür. Çelik taşıyıcı sistemin betonarme ayakları arkeolojik değere denk gelmeyecek şekilde planlanmıştır (Şekil 10). Koruma amaçlı kabukta alüminyum profilli cam cephe ve üst örtü malzemesi kullanılarak, kalıntının özellikle dışarıdan algılanması hedeflenmiştir. Bazı cam modülleri ise ilgi odağı olması amacıyla renkli olarak tasarlanmıştır (Şekil 11).

Şekil 9: İktisat ek yapı mimari biçimlenişi (İstanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı arşivi)

Şekil 10: Proje firması tarafından hazırlanan plan ve kesit çalışması (İstanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı Arşivi)

Şekil 11: Arkeolojik değer in cephe tasarımı (Neşe Karaçay, 2021)

Tonozlu mahal in içi, eğitim fakültesinin kitaplarının sergileneceği bir mekân olarak planlanmıştır (Şekil 12). Bu doğrultuda, modüler biçimde çelik karkasın üzeri cam döşeme yapılmış ve Bizans dönemine ait kanalların görünmesi sağlanmıştır (Şekil 12). Kitap rafları camdan yapılmış olup, arka plandaki duvar görünümünü engellenmemiştir.

Şekil 12: Arkeolojik değer in bulunduğu iç mahal detayı- kitap rafları (Neşe Karaçay, 2021)

Sirkülasyon Elemanları: Zemin kat kotunda yer alan arkeolojik kalıntılar için seyir terası planlanmıştır. Arkeolojik değer ile yeni bina arasında katlamalı bir cam sistemi eklenerek, seyir terası ile zemin kat koridorunun bir bütün olarak algılanması hedeflenmiştir. Ayrıca, kalıntı için oluşturulan mekanik sistemin etkili olarak çalışabilmesi için yeni yapıdan ayrılmıştır. Çelik taşıyıcı seyir terası konsol olarak kullanılmış, zemin döşemesinde ve korkuluğunda cam malzeme tercih edilmiştir (Şekil 13).

Şekil 13: Arkeolojik değer seyir terası (Neşe Karaçay, 2021)

Arkeolojik değer in bulunduğu alana birinci bodrum kat kotundan cam bir kapıyla giriş sağlanmaktadır. Çelik taşıyıcılı bir merdiven kullanılarak, arkeolojik değer in döşeme kotuna erişim mümkün kılınmış ve merdiven basamaklarında delikli saç malzeme tercih edilmiştir (Şekil 14a). Tonozun çevresindeki zemin, özgün durumu korunarak bırakılmış ve üzerine ağaç kabukları serilmiştir (Şekil 14b). Ayrıca, dekoratif amaçlı olarak kökü yapı kalıntılarına zarar vermeyecek şekilde kapalı mekân bitkileri ekilmiştir.

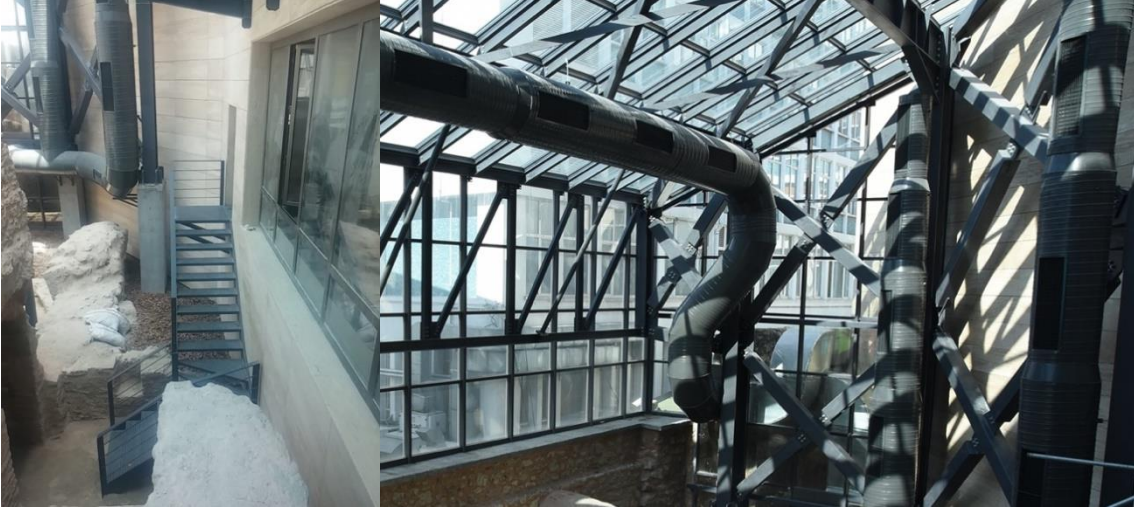

Şekil 14: (a) Merdiven detayı; (b) tonoz çevresinde yer alan bitkiler ve malzeme seçimi (Neşe Karaçay, 2021)

Mekanik Sistem: binanın klima sisteminden bağımsız olarak, arkeolojik değer in hacmi hesaplanarak özel bir iklimlendirme sistemi oluşturulmuştur. Estetik açıdan tercih edilen yuvarlak hava kanalları (Spiro kanal) sistemi kullanılmıştır (Şekil 15). Havalandırma kanalları, menfezler aracılığıyla iklimlendirme koşullarını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır.

Aydınlatma: Arkeolojik değer in aydınlatılması için döşeme kotunda (yukarı yönlü) duvar üstü kablolarla bağlantılı doğrusal aydınlatma tipi kullanılmıştır (Şekil 16).

Bilgilendirme: Yeni yapının dış cephesinde arkeolojik değere ilişkin bir bilgilendirme yoktur. Yapı içinde de yine arkeolojik değer in niteliği ve tarihçesi hakkında bir bilgilendirme bulunmamaktadır.

Şekil 15: İç mekân havalandırma sistemi (Neşe Karaçay, 2021)

Şekil 16: İç mekân aydınlatma elemanları (Neşe Karaçay, 2021)

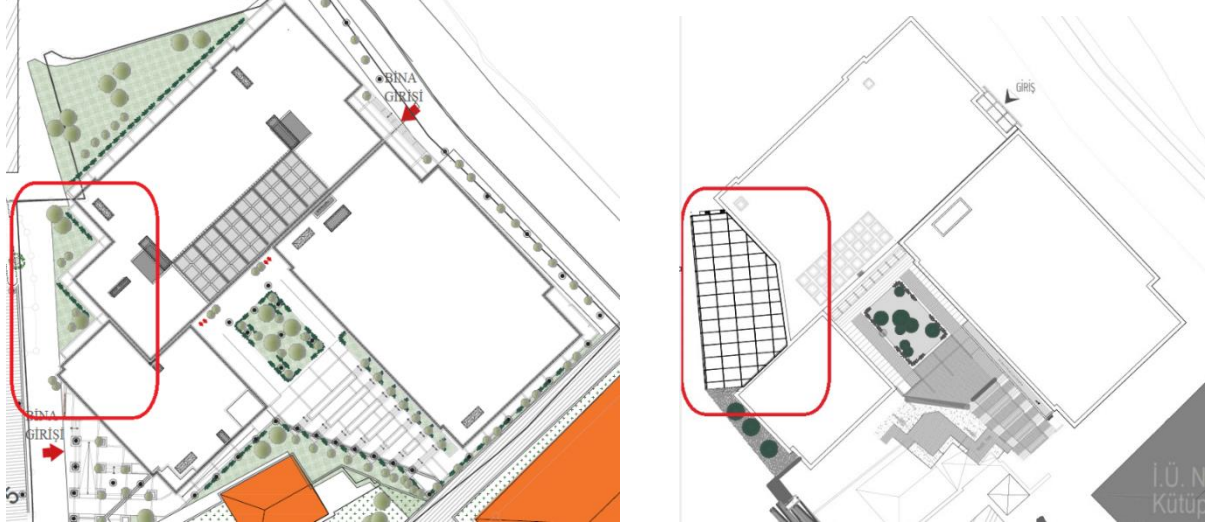
3. Arkeolojik Değerlere Yapılan Müdahalelerin Koruma ve Mimari Sunum Açısından Değerlendirilmesi

3.1. Kamusal Alanda Sürecin Değerlendirilmesi

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin yeni bina yapım işi için gerçekleştirilen ihale sonucuna göre, 2014 yılında başlatılan kazı çalışmalarında arkeolojik değerlere rastlanmış ve çalışmalar durdurulmuştur. Rastlanan arkeolojik değerlerin yerinde korunması amacıyla revize proje hazırlanmıştır. Ancak, kamu kurumlarında bütçenin tamamının hazırlanarak ihale yapıldıktan sonra ortaya çıkan arkeolojik değerlerin korunması ve sunumu süre ve maliyet artışına neden olmaktadır. Bu gibi durumlarda, yeni koşullara uyum sağlanamaması da arkeolojik değerlerin korunmasıyla ilgili özellikle kamu nezdinde olumsuz bir algı oluşturmaktadır. Yeni yapı inşaatlarında tesadüfen ortaya çıkan kentsel arkeolojik değerlere yapılacak müdahaleler, ihale sürecinden sonra belirlendiği için ilgili yerel yönetimlerin bütçe planlamasına ilave bir yük getirmekte, finansal zorluklar doğru müdahaleleri ve müdahalelerin nitelik ve derinliğini kısıtlamaktadır. Özellikle kamu ihale mevzuatı kapsamında yaşanan ilaveler, finansal problemlere neden olmaktadır. Bu durum, arkeolojik değerlerin korunması amacının, mali ve zaman açısından daha esnek bir planlama gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

3.2. Yeni Eklerin Mimari Açından Değerlendirilmesi

Mimari Tasarımı: Yeni yapı mimari projesinin ilgili koruma kurulunun onayından sonra temel kazı çalışmalarının ardından arkeolojik değer bulunmasıyla mimari proje düzenlemeleri yapılmıştır (Şekil 17). Arkeolojik değer, yeni tasarımla mevcut projeye uyumlu hale getirilmiş ve betonarme bir yapı ile arkeolojik alanın dış kabuğu bir bütün olarak tasarlanmıştır. Farklı bir malzeme kullanımı ile arkeolojik değer alanının farklılığı ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca, cam yüzeyler aracılığıyla arkeolojik değer üniversite-kampüs alanında farkındalığını artırmak amacıyla özel bir vurgu yapılmıştır.

Şekil 17: (a) İktisat Ek 1 yapı projesinin ilk hali; (b) arkeolojik değer için yapılan revizyon sonrası proje çalışması (Istanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı Arşivi).

Malzeme Tercih: Kalıntıların üstüne gelmemesine rağmen, alanda betonarme ayakların bulunması geri alınması zor bir müdahale gerektirebilir (Şekil 18). Bununla birlikte, kullanılan çelik, cam ve alüminyum malzemeler, yeni yapı betonarme karkas sisteminden farklı, sökülebilir ve uzun ömürlü malzemelerdir (Şekil 19). Zaman içinde özellikle seyir balkonu döşemesindeki cam ile arkeolojik değer alanındaki cam döşeme, kullanımdan kaynaklı şeffaflığını kaybedebilir. Bu nedenle, belirli aralıklarla kontrollerin yapılarak gerekli değişimlerin gerçekleştirilmesi önemlidir. Bu, arkeolojik değer korunması için uzun vadeli sürdürülebilir bir strateji sağlamak açısından önemlidir.

Şekil 18: Arkeolojik değer yer aldığı cam cephe ve iç mekânda cam döşeme detayı (Neşe Karaçay, 2021)

Şekil 19: Üst örtü taşıyıcı sistemi (Neşe Karaçay, 2021)

Mekanik Sistem: Arkeolojik değer için kurulan iklimlendirme sistemi, ne kadar olumlu bir adım olsa da, bu sistemin düzenli çalıştırılma sorumluluğu, eğitim yapısının idari amirlerine aittir. Ancak, özellikle cam cepheli alanlarda, ısı farklılıkları oldukça yoğun olduğundan, havalandırma sistemleri düzenli olarak çalıştırılmamakta ve bu durum nem dengesinin sabit tutulmasını engellemektedir.

Aydınlatma: Kalıntıların aydınlatılması için sadece döşeme kotunda (yukarı yönlü) duvar üstü kablolarla bağlantılı doğrusal aydınlatma yapılması özellikle gece kullanımlarında yetersiz kalmaktadır.

Bilgilendirme: Üniversitede kamusal bir işlevi olan bu çalışma, arkeolojik değer için öne çıkarılması amacıyla teşvik edici ve örnek bir proje olarak duyurulmalıdır. İki ayrı katmana sahip olan bu arkeolojik değer için tarihçesi ile çevresindeki tarihi alanlar arasındaki ilişkinin kurulması, tarihsel bütünsellik açısından büyük önem taşımaktadır. Süleymaniye Camii'nin yakınında bulunan bu yeni yapı, kültürel bir rota üzerindedir ve bu nedenle ön cephesinde arkeolojik değeri vurgulayan dijital araçlar veya bilgilendirme panoları bulunmalıdır. Ayrıca, müze işlevi taşımayan bu eğitim yapısındaki alana belirli aralıklarla ziyaretçi kabul edilerek, kalıntıların daha geniş bir kitle tarafından bilinirliği artırılmalıdır.

SONUÇ:

Sonuç olarak, Tarihi Yarımada'ya ilişkin ICOMOS etki değerlendirme rehberi, uluslararası güncel tüzükler, yönetmelikler, metinler ve önceden uygulanan koruma ve sunum örneklerinin analizi esas alınarak, alanın korunması ve sunumu için özel bir tasarım rehberi oluşturulmalı ve belirli aralıklarla güncellenmelidir. Tarihi Yarımada'da ortak bir veri tabanında, kent katmanlarının üçüncü boyutta bilgileri bulunmalı ve bu bilgilerle yerel yönetimler temel kot ve kazı izinlerini belirlemelidir. Kamusal alanda keşfedilen arkeolojik değerle karşılaşılacak potansiyel alanlarda ihale kapsamında olası kalıntı alanlarına bütçe ve zaman açısından esneklik tanınması, arkeolojik değerlerin korunması açısından olumlu bir adım olacaktır. Potansiyel kentsel arkeolojik değerler için korumaya yönelik protokoller hazırlanmalı ve ilgili taraflarca imzalanmalıdır.

"Kapalı mekân" tasarımı ve malzeme seçimleri, arkeolojik değerlerin bulunduğu bölgenin iklim verilerine göre planlanmalıdır. İdeal ortam ısısı belirlenmeli ve ısı hesabı, güneşle direkt temas ve iç mekânda bulunma durumları için ayrı ayrı dikkate alınmalıdır. Seçilecek yapı malzemelerinin termal kapasitesi, iç mekân koşullarını büyük ölçüde etkileyeceği için dikkatlice seçilmelidir. Bu bağlamda malzemenin geçirgenlik ve yansımaya değerleri büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, ortamda kullanılacak mekanik sistemlerle birlikte yerel yönetimlerin ilgili uzman iklim mühendisleri tarafından sıcaklık ve ortalama nem değerlerinin analizleri ile havalandırma hesapları oluşturularak, proje müelliflerinin kullanımına sunulabilir. Çelik strüktür ve cam malzeme ile oluşturulan üst örtülerde güneş ışınlarının

neden olduğu yüksek ısıya karşı etkili gölgelendirme sağlayacak kabuk tasarımlar, ikinci bir katman olarak düşünülebilir. Kentsel arkeolojik değerlere müdahale ve sunumun başarıya ulaşması için izlem ve takip iş akışı zorunlu bir unsurdur. Özellikle yoğunlaşma sorunları, malzeme bozulmaları ve konservasyon ihtiyaçları, kullanıcı-ziyaretçi zararları gibi durumlarda hızlı müdahale, sorunların daha fazla büyümeden çözülmesine olanak tanır. Kentsel arkeolojik değerler için oluşturulan görüntüleme sistemlerindeki sensör-takip mekanizmaları, her bir farklı malzeme için özel çözümler üretmek adına ayrılabilir.

Kentsel arkeolojik değerlerin mimari koruma-sunum süreçleri doğru yönetilemediğinde ortaya çıkan sorunlara üretilen çözümler ancak kısa süreli “pansuman etkisi” yaratmakta, aynı riskler devam etmektedir. Geliştirilecek öneriler, belirlenmiş bir akış içinde önceliklerin belirlenerek bütünlüklü bir şekilde değerlendirilmelidir. Bütüncül koruma yaklaşımı için farklı disiplinlerden uzmanlar, kurumlar ve kuruluşlar iş birliği yapmalıdır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, kendileri ve diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur, buna ilişkin ıslak imzalı etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarına eklenmiştir.

Finansal Destek: Bu çalışmada herhangi bir finansal destek yoktur.

Teşekkür: İktisat Fakültesi Ek Yapı revize projesinin mimari müellifi olan Tures Mimarlık'a ve Prof. Dr. Mehmet Alper'e bilgilerini aktardıkları, projelerini paylaştıkları için teşekkür ederim. Bu araştırma kapsamında arşivini açan İstanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı'na teşekkür ederim.

KAYNAKÇA:

Accardi, D., Renato, A., (2008) “Architectures “on ruins” and ambiguous transparency: The glass in preservation and communication of archaeology”. Journal of Cultural Heritage, 9,107-112.

Amsterdam Bildirgesi (1975)

Akçay, Cemil. (2021). “Tarihi Yarımada İnşaat İşlerinde Arkeolojik Kazı İmalatlarının Süre ve Maliyete Etkisi: Vaka Analizi”. Art-Sanat, 16,1-29.

COE. (2000). Avrupa İyi Uygulama Kodu, "Arkeoloji ve Kent Projesi". Giriş Bölümü.

Dal Rì, C., Fruet, S., Bellintani, P., Pisu, N., Macchioni, N., Pizzo B., Capretti, C., (2013) “Preserving Archaeological Remains In Situ: Three Case Studies in Trentino, Italy”. Conservation and Management of Archaeological Sites, 14, 239-248. doi: 10.1179/1350503312Z.00000000020

Gregory, D., Matthiesen, H., (2012): “The 4th International Conference on Preserving Archaeological Remains In Situ (PARIS4)”. 23–26 May 2011, the National Museum of Denmark, Copenhagen. Conservation and Management of Archaeological Sites,4, 1–6.

ICOMOS. (1987). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü, (Washington Tüzüğü).

ICOMOS. (1990). Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü.

ICOMOS. Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü.

- ICOMOS. Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri, 2011
- ICOMOS. Kamusal Arkeolojik Alanların Yönetimi için Salalah Rehberi, 2017
- Krakow Tüzüğü. Principles for The Conservation and Restoration of Built Heritage. International Conference on Conservation, 2000
- Kalliopi F., Caroline S., (2009), "Private Preservation versus Public Presentation: The Conservation for Display of In Situ Fragmentary Archaeological Remains in London and Athens". Papers from the Institute of Archaeology 19, 37–54.
- Kızıltan, Z., Saner, T. (2011). İstanbul'da Arkeoloji-İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arşiv Balgeleri (1970-2010). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kuban, D., (2020), İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir. Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları. İstanbul: YEM Yayın, 2020.
- Kültür Mirasına Etkisi Olabilecek AB Destekli Projeler İçin Avrupa Kalite İlkeleri, 2018.
- Mango, Cyril. (1992), The Monastery of St. Mary Peribleptos (Sulu Manastır) at Constantinople Revisited. Revue des Études Arméniennes, 473-493.
- Van Os, Bertil J.H.; Groot, T., Schreurs, J., Stappers, M., Verschuur, M., (2016), "Combining New Awareness and Public Support for Archaeology with In Situ Preservation of an Archaeological Monument". Conservation and Management of Archaeological Sites 18, 348-350.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

This article focuses on the conservation and architectural presentation process of approximately 225 m² rectangular plan remains discovered during excavation in 2014 for the Faculty of Economics supplementary structure located at Istanbul University Beyazit Campus within the Historical Peninsula of Istanbul. The study details the accidental discovery of the archaeological value and the difficulties encountered in the conservation process due to the lack of flexibility in public tenders, as well as the interaction with the new building, the architectural presentation process, and the status of the archaeological value after its construction was completed.

Research Questions:

What are the difficulties encountered in the conservation process and emergence of archaeological values discovered in public spaces in the Historic Peninsula? How should the interaction with the new building, the process of architectural presentation, and the status of the archaeological values after the implementation be evaluated from a conservation point of view?

Literature Review:

A review of the existing literature on urban archaeological values shows that stratification issues are addressed within the planning dimensions. Studies on conservation methods and management strategies have been carried out using examples from Turkey. Studies specific to the Historic Peninsula of Istanbul have focused on legal and administrative regulations and management and planning processes underlying conservation theory. Studies on in-situ conservation and presentation techniques of urban archaeological values have analyzed the material selection, functional and physical adequacy of protective structures from architectural and conservation perspectives, and developed recommendations.

Methodology:

This study deals with the integration, conservation and architectural presentation process of Ottoman and Byzantine archaeological values discovered during the foundation excavation works of Istanbul University Faculty of Economics. The process of emergence, architectural features, conservation board process and integration with the new building of the identified archaeological value were detailed within the scope of the study. In order to determine the archaeological value, the archives of the Regional Conservation Council and administration were examined. The process of discovering the archaeological value through the official correspondence, the path followed, the challenges faced, the decision-making process, the protection decisions taken and the implementation or non-implementation of these decisions are summarized in Table 1. The current state of the archaeological values was observed and conservation interventions and architectural adaptations were examined in detail.

Results and Conclusions:

In conclusion, a specific (design) guide for the conservation and presentation of the area should be drawn up and periodically updated, based on the analysis of the ICOMOS Impact Assessment Guide for the Historical Peninsula, current international regulations, statutes, texts and previously applied conservation and presentation examples. In a common database for the Historical Peninsula, information on urban levels should be available in the third dimension, and local authorities should use this information to determine baseline heights and excavation permits. Allowing budget and time flexibility for potential archaeological sites in tenders for public areas where archaeological values may be encountered would be a positive step toward preserving values. Protocols for protecting potential urban archaeological values should be prepared and signed by the relevant parties.

The design and choice of materials for 'enclosed spaces' should be planned according to the climatic data of the region where the archaeological values are located. The ideal ambient temperature should be determined, and separate considerations should be made for heat calculation, direct sunlight exposure, and indoor presence situations. Careful consideration should be given to the thermal capacity of the selected building materials, as this will have a significant impact on indoor conditions. In this context, the permeability and reflectance values of the material are of great importance. In addition, analyses of temperature and average humidity levels can be carried out by the relevant local authority climate engineers, together with the mechanical systems to be used in the environment, and ventilation calculations can be provided to the project designers. A second layer can be considered in shell designs using steel structures and glass materials to provide adequate shading against the high heat levels of solar radiation.

A workflow for monitoring and tracking is essential for the success of interventions and the presentation of urban archaeological values. Rapid intervention, particularly in cases such as condensation problems, material deterioration, conservation needs, and user/visitor damage, allows problems to be resolved before they escalate. Sensor tracking mechanisms in visualization systems created for urban archaeological